

УДК 1.740

**ТЕОРІЇ ТРАНСГУМАНІЗМУ:
ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ****TRANSGUMANISM THEORY:
ADVANTAGES AND RISKS****Культенко В. П.,**кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна), e-mail: kultenko@ukr.net, ORCIDiD: <https://orcid.org/0000-0002-4313-8494>**Пшенишний С. Ю.,**

студент ОС Магістр ФЗРЕтаБТ, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Петухов Я. С.,

студент ОС Магістр ФЗРЕтаБТ, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Шкрябін Г. О.,

студент ОС Магістр ФЗРЕтаБТ, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Kultenko V. P.,Candidate of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor, Department of Philosophy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine), e-mail: kultenko@ukr.net, ORCIDiD: <https://orcid.org/0000-0002-4313-8494>**Pshenyshnyj S. Yu.,**

student of OS Master of FZRE and BT, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Petukhov J. S.,

student of OS Master of FZRE and BT, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Shkrjabin G. O.,

student of OS Master of FZRE and BT, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Досліджується низка проблем, пов'язаних із стрімким розвитком технологій НБІК сучасності – нанотехнологій, біотехнологій, інформаційних технологій та когнітивних наук. В зв'язку з цим сформувалась нова ідеологія, яка ґрунтується на переконанні, що люди здатні і повинні подолати свої нинішні обмеження за допомогою технологій. Цей процес розуміється як процес контрольованої еволюції, в результаті якого людина набуває нових, покращених видових характеристик як результату поєднання людської природи з технологіями. Проте, поруч із бажаними перевагами прогноуються й суттєві небезпеки та ризики. В першу чергу соціальні, економічні, культурні, антропологічні. Йдеться про посилення залежності людини від технологій, створення зброї нового покоління (роботизованої), маргіналізацію людей як виду й витіснення з сфери свободи у сферу жорсткого примусу, руйнацію моралі, зростання нерівності між людьми з точки зору доступності до технологічних інновацій тощо.

Ключові слова: трансгуманізм, етика, технології, сингулярність, людність, людство, соціальність, модернізація, кібернетика, надможливості, політика.

A number of problems related to the rapid development of today's NIKK technologies – nanotechnologies, biotechnologies, information technologies and cognitive sciences – are explored. In this connection, a new ideology

was emerged, based on the conviction, that people are capable and must overcome their current limitations with the help of technology. This process is understood as a process of controlled evolution, in which a person will acquire new, improved species characteristics as a result of a combination of human nature and technology. However, along with the desired benefits, significant dangers and risks are projected. First of all, social, economic, cultural, anthropological. It is about strengthening the man's dependence on technology, creating a new generation of weapons (robotic), marginalizing people as a kind and displacement from the sphere of freedom into the sphere of strict coercion, destroying morality, increasing inequalities between people in terms of accessibility to technological innovations, etc.

Keywords: transhumanism, ethics, technology, singularity, humanity, humanity, sociality, modernization, cybernetics, extra power, politics.

Трансгуманізм можна визначити як «техно-антропоцентризм». Проте трансгуманісти часто недооцінюють складнощі у взаєминах людей з технологіями. Вони представляються гнучким інструментом, що при правильній логіці й науковому зав'язатті можна розвернути в будь-який бік. Швидкий розвиток технологій НБІК (нанотехнологій, біотехнологій, інформаційних технологій і когнітивних наук) породжує можливості, які довгий час були предметом наукової фантастики: подолання хвороб, старіння, смерті. Технології НБІК дозволяють насолоджуватися «морфологічною свободою», дозволяючи набувати нових форм за допомогою протезування або генної інженерії. Досягнення в одній області часто відкривають нові можливості в інших, і ця «конвергенція» може привести до радикальних змін нашого світу в найближчому майбутньому.

Трансгуманізм – це ідея, що люди повинні подолати свої нинішні обмеження за допомогою технологій, процес контрольованої еволюції. Розглядаючи історію технологічного прогресу як спробу людства приборкати природу, щоб краще задовольняти свої потреби, трансгуманізм можна оцінювати як логічне продовження цього процесу. Трансформується природа людини, щоб краще задовольняти її бажання. Девід Пірс, провідний прихильник трансгуманізму і співзасновник «Humanity +», висловився про це так, що оскільки люди бажать жити в раю, їм доведеться сконструювати його самостійно для себе. Бажання вічного життя потребує переписати усіяний помилками генетичний код і стати богоподібними. Високотехнологічні рішення зможуть позбавити світ від страждань. Одного бажання недостатньо.

Така абсолютизація технологічних можливостей має ряд небезпек. Зокрема, незрозуміло, коли люди стануть transhuman, надлюдьми, транслюдьми. Найімовірніше, технології переплетуться і непомітно зіллються з людським тілом. Технології вже давно є продовженням нашого «Я». Багато аспектів соціального світу, фінансові системи значній мірі спираються на роботу машин. Однак, глибокі майбутні зміни часто розуміються дуже абстрактно, тому що еволюційні «поліпшення» здаються настільки радикальними, що ігнорують реалії існуючих соціальних умов. Але рівно в тій мірі, в якій технологічний розвиток змінює навколишнє середовище, в тій же мірі все повертається назад в культуру, створює нову динаміку. Таким чином, трансгуманізм слід

розглядати в загальному соціальному, культурному, політичному, економічному, етичному контексті.

Макс Мор і Наташа Віта–Мор заявляють, що транс гуманізм сприяє включеності, різноманіттю і безперервному уточненню наших знань. При цьому називається ряд проблем, що супроводжують процес. Одна з них полягає в тому, що високо конкурентне соціальне середовище не передбачає різних способів існування, проте вимагає максимально ефективною поведінки. Відмова від парадигми поліпшення технологій може призвести до соціальної або економічної смерті, а широкий доступ до неї підштовхне всіх учасників до ще більшої залежності від них. Вихід за обмеження свідчить про звільнення. Однак вимагає діяти певним чином. Нам буквально потрібно піднятися над собою, щоб пристосуватися і вижити. Чим екстремальніша трансцендентність, тим гучніше звучатиме імператив зробити це.

Системні сили, що змушують окрему людину «оновлюватися», щоб залишатися конкурентоспроможною, проявляються і на геополітичному рівні. Однією з таких сфер є оборона. DARPA (американське агентство перспективних оборонних досліджень), яке намагається створити «метаболічно домінуючих солдат», є прикладом того, як інтереси окремої соціальної системи можуть визначити розвиток найпотужніших трансформаційних технологій, що будуть швидше руйнівними, ніж утопічними.

Прагнення створити штучний інтелект в умовах жорсткої міждержавної конкуренції може вилитися в гонку озброєнь. Романіст Вернор Віндж першим описав сценарій, в якому штучний інтелект стає всемогутньою зброєю. Тому людство повинно проявляти максимальну обережність при розробці настільки потужних інновацій. Серйозне обговорення йде щодо створення штучного інтелекту і стану «сингулярності», коли штучний інтелект почне перебудовувати самого себе, поліпшуватися і швидко перевершить людський. Еволюція може піти зовсім непередбачуваним шляхом. Футуролог Рей Курцвейл вважає, що це трапиться до 2029 року.

Варто зазначити, що соціальна система суттєво впливає на напрямки еволюції людства. Так, розвинений капіталізм виявляє свою динаміку через ідеологію моральної і метафізичної нейтральності. Філософ Майкл Сендел зазначав, що в умовах розвиненого капіталізму максимізація купівельної спроможності одного максимізує процвітання іншого. Отже, шопінг можна назвати первинним моральним імперативом індивіда. Філософ Боб Доде справедливо припускає, що саме така банальна логіка ринку буде переважати: в біотехнологіях немає важелю, який обмежить або спрямує людські конструкти. В широко капіталістичній, споживчій, насиченій медіа економіці ринкові сили перемагатимуть усе інше, комерційний імператив буде домінантним архітектором майбутнього людини.

Біоетик Юліан Савулеску вважає головною причиною необхідності наших поліпшень

вживання людського виду. Він пише про Бермудський трикутник вмирання: радикальна технологічна сила, ліберальна демократія і моральна природа. Савулеску звеличує технічний прогрес, вважаючи його немінучим і нездоланим, та вимагає змінити ліберальну демократію й частково мораль, наблизивши її до біологічної природи людини. Ймовірно, що процес трансформації моралі буде проходити з подачі силових структур, які цілкомможуть самі нести більшу відповідальність. Савулеску змалював, наскільки відносним і спірним може бути поняття моральності. Він зазначив, що людству доведеться відмовитись від максимального захисту конфіденційності, посилити нагляд за окремими особами, і це необхідно для запобігання загроз антисоціального розладу особистості, фанатизму. Інтернет–піонер Джарон Ланье пояснює це таким чином, що досє, зібрані по цифрових мережах, упаковуються в нову приватну форму елітних грошей, це стає новим видом безпеки, доступним лише багатим. Важливо, що цей бар'єр невидимий для більшості людей. Його вплив виходить за межі звичайної економічної системи і спрямовується до еліт, змінюючи поняття свободи. Влада стає більш ефективною та більш розсіяною.

Фуко заявив, що ми живемо в паноптичному суспільстві, де почуття безперервного стеження виховує дисципліну. В сучасному світі ця тенденція сягає такої міри, що невтомні машини називають «суперпаноптіконом». Знання та інформація, які будуть розвиватися силами трансгуманістичних технологій, можуть зміцнити існуючі силові структури, які зацементують притаманну системі логіку, в якій виникають знання. Почасти це проявляється формуванням алгоритмів расового та гендерного характеру, що відображають соціальні принципи. Інформаційні технології інтерпретують світ, віддаючи перевагу інформації, яка легко вимірюється, наприклад ВВП, замість невимірюваної інформації на кшталт людського щастя або благополуччя. Оскільки інвазивні технології надають докладні дані, їх можна в строгому смислі використовувати до вивчення світу.

Завдяки впровадженню високоефективних психофармацевтичних препаратів, генетичної модифікації, надінтелекту, нейрокомп'ютерних інтерфейсів, нанотехнологій, роботизованих протезів тощо зростає нерівність між людьми. Ці явища принципово негегалітарні, засновані на понятті необмеженості, а не стандартного рівня фізичного і психічного благополуччя. Проблема полягає в тому, щоб ці можливості стали загальнодоступними. Соціолог Саскія Сассен заявляє про «нову логіку вигнання», що зачіпає «патології сучасного глобального капіталізму»: це більше 60000 мігрантів, які загинули в результаті смертельних подорожей за останні 20 років, жертви расового насильства, тероризму, ув'язнені, потерпілі від скорочення витрат на соціальну допомогу і охорону здоров'я. Їхня смерть стала результатом систематичної маргіналізації. Поряд

з цим відбувається безпрецедентне накопичення багатств завдяки використанню економічних і технічних досягнень. Створюється туману безцільність, локус влади: сьогодні пригноблені в основному стають вигнанцями. «Гнобитель» постає складною системою, що об'єднує людей, мережі і машини без очевидного центру.

Зайві популяції, видалені з продуктивних аспектів соціального світу, можуть швидко збільшитися в найближчому майбутньому внаслідок автоматизації та зростання безробіття. Великі спільноти можуть стати продуктивно і економічно зайвими. Історик Юваль Ноа Харрарі вважає, що найважливішим питанням в економіці 21 століття стане наступне: що нам робити із зайвими людьми? Невелика еліта, концентруючи багатства, маючи доступ до найпотужніших технологій протистоїть надлишковій масі людей, не пристосованих до ситуації, якій залишаються в повній залежності від еліти. В епоху радикальної влади технологій маси можуть навіть становити серйозну загрозу безпеці еліт, чим останні виправдовуватимуть агресивні і авторитарні дії.

У книзі «Ефективний імператив» Стів Фуллер і Вероніка Ліпінська стверджують, що продовжуючи науково-технічний прогрес, люди з необхідністю застосовують принципи руйнування і жорстокості. Заміна природного штучним – це ключ до ефективної стратегії, проте вона, найімовірніше, призведе до довгострокової екологічної деградації Землі. Масштаби страждань стають очевидними після аналізу того, що цей проект означатиме для окремих людей. Проактивний (ефективний) світ буде нормально переносити ризики та заохочувати їх, оскільки надаватимуться правові стимули для спекулювання біоекономічними активами. Люди йтимуть на великі ризики заради великих вигод, потерпаючи від великих збитків на цьому шляху.

Економічна крихкість, з якою люди незабаром можуть зіткнутися в результаті автоматизованого безробіття, ймовірно, виявиться надзвичайно корисною для досягнення проактивних цілей трансгуманістів. Проактивісти, ймовірно, винайдуть державу загального добробуту як засіб сприяння безпечною прийняття ризиків, при цьому проактивна держава діятиме як венчурний капіталіст. В ній будуть усунені основні права для «Людства 1.0» (цим терміном Фуллер назвав сучасних, не поліпшених людей) й замінені на обов'язки майбутнього поліпшеного Людства 2.0. Оскільки код людського ества можна і потрібно монетизувати, «персональну автономію слід розглядати як політично ліцензовану франшизу, відповідно до якої люди розуміють свої тіла як якісь ділянки землі в так званому генетичному фондї» [3].

Отже, соціально вмираючі маси можуть бути змушені служити техніко-науковому над проекту «Людство 2.0», в якому використовуватиметься ідеологія ринкового фундаменталізму з його прагненням до постійного прогресу і максимальної продуктивності. Істотна зауваження полягає в тому, що заявлена мета Людства 2.0 є відкритою.

Деякі трансгуманісти починають розуміти, що найсерйозніші обмеження для їхнього проекту пов'язані з соціальними і культурними, а не технічними чинниками. Так стверджується, що нові політичні полюси будуть не лівими і правими, а техноконсервативними або технопрогресивними (і навіть технолібертаріанськими й техноскептичними). Тим часом Фуллер і Ліпінська стверджують, що нові політичні полюси будуть верхнім і нижнім: ті, хто хоче правити небесами і бути всемогутнім, і ті, хто хоче зберегти Землю і її багате видове різноманіття. Це помилкова дихотомія. Збереження останнього, найімовірніше, буде необхідним для досягнення першого, а отже стане задачею для всіх людей.

Трансгуманізм і розвинений капіталізм ставлять «прогрес» і «ефективність» вище від всього іншого. Перший виступає в якості інструменту влади, а останній – інструментом для отримання прибутку. Люди стають засобами, які обслуговують ці інструменти. Тому політики управління має спиратись на яскраво виражені людські цінності для безпеки середовища проживання. Зараз питання соціального правосуддя і стабільності навколишнього середовища важливі як ніколи раніше. Технології не призведуть до уникнення цих питань, вони не допускають політичного нейтралітету. Політика ніколи не була настільки важливою. Савулеску стверджує, що настає епоха радикальних технологій. І вони не виправлять нашу моральність, однак можуть вбити.

Трансгуманізм прямо пов'язаний з технологічним процесом. На планеті на даний момент виділяють 8 царств живих організмів, таких як тварини, рослини, гриби, бактерії та ін. Зараз можна виділити нове, дев'яте царство – царство неживих істот. Ці неодушевлені істоти розвинулися майже як живі – стають все більш складними, пристосовуються до навколишнього середовища, розповсюджуються планетою, з'являються в нових версіях. Згідно з дарвіновою теорією адаптивної мінливості, вони розвивалися з великою швидкістю й зрештою утворили нове царство, наряду з тваринними, рослинами та іншими.

Півмільярда років тому наша планета пережила справжнє нашестя живих істот, так званий кембрійський вибух, коли за лічені (за історичними мірками) години з'явилася більшість видів живих істот. Сьогодні ми стали свідками кембрійського вибуху техніки. Нові зразки народжуються щодня, розвиваються з приголомшливою швидкістю, і кожна нова технологія стає знаряддям для створення ще новіших. Винайдення комп'ютера породило неймовірну кількість нових інструментів – від смартфона до космічного корабля й роботизованої хірургії. Ми є творцями та свідками цього вибуху інновацій, за якими наш розум вже не встигає. Згодом цей процес стане необоротним. Ми маємо справу з рідкісним еволюційним процесом, який називається облігантний ендосимбіоз.

Зазвичай еволюція проходить у формі бифуркації – один вид розщеплюється на два. В окремих випадках два види зливаються в

один. Це відбувається тоді, коли ці два види не можуть вижити один без іншого. І замість поділу відбувається злиття. Людина на наших очах перетворюється на щось інше, стає гібридом – сплавом біології та технології. Знаряддя, які поки ще живуть поза нашим тілом – смартфони, навушники, окуляри, медичні препарати, через певний час будуть вбудовані в наш організм на стільки, що ми перестанемо бути *Homosapiens*. Але з розвитком технологій потрібно бути вкрай обережним.

Список використаних джерел

1. Чешко, ВФ., Кулиниченко, ВЛ., 2004. 'Наука, етика, політика: Соціокультурні аспекти сучасної генетики', Київ: ПАРАПАН, 228 с.
2. Drexler, E., 1992. 'Nanosystems', New York: John Wiley & Sons, Inc.
3. Бостром, Н., 2000. 'Что такое трансгуманизм', *Екогеософський альманах*, СПб., №3, с.59–67. [Цит. за: www.really.ru/review/faq.html]
4. Кордюмов, ВА., 2001. 'Биоэтика – ее прошлое, настоящее и будущее', *Практична філософія*, №3, с.4–20.

References

1. Cheshko, VF., Kulinichenko, VL., 2004. 'Nauka, jetika, politika: Sociokul'turnye aspekty sovremennoj genetiki (Science, Ethics, Politics: Socio-cultural aspects of modern genetics)', Kiev: PARAPAN, 228 s.
2. Drexler, E., 1992. 'Nanosystems', New York: John Wiley & Sons, Inc.
3. Bostrom, N., 2000. 'Chto takoe transgumanizm (What is transhumanism)', *Jekogeosofskij al'manah*, SPb., №3, s.59–67. [Cit. za: www.really.ru/review/faq.html]
4. Kordjumov, VA., 2001. 'Biojetika – ee proshloe, nastojashhee i budushhee (Bioethics is its past, present and future)', *Praktychna filosofija*, №3, s.4–20.

* * *